

УДК: 81'246.3:371.13:061.1 ЄС

Л. Г. МОВЧАН, канд. пед. наук, викладач

Вінницький інститут економіки

Тернопільського національного економічного університету, МОН України

вул. Гонти 37, м. Вінниця, Україна

seawave2202@mail.ru

ПЕДАГОГІЧНА ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ В УМОВАХ МУЛЬТИЛІНГВІЗМУ

Анотація. Визначено вплив процесів глобалізації та інтеграції на розвиток педагогічної освіти вчителів іноземних мов у країнах ЄС. З'ясовано сутність документів Ради Європи, у яких розглядається зміст педагогічної підготовки сучасного вчителя іноземних мов, визначено ключові компетентності та шляхи їх формування. Встановлено, що необхідним складником змісту педагогічної підготовки вчителів ІМ є вивчення культури, історії та літератури країн, мови яких вивчаються. Окреслено перспективи подальших розвідок з теми дослідження.

Ключові слова: вчитель іноземних мов, мультилінгвізм, компетентність, педагогічна освіта, зміст педагогічної підготовки.

Постановка проблеми в загальному вигляді. У контексті інтеграційних процесів у Європі та світі питанню навчання іноземних мов (ІМ) відводиться пріоритетне місце як обов'язковій компетентнісній складовій змісту шкільної освіти. У контексті мультилінгвальної мовної ситуації, що склалася у Європі в результаті геополітичних змін в ході її історичного розвитку, володіння іноземними мовами стало дієвим «інструментом підготовки молодого покоління до життєдіяльності в нових умовах міжнародної взаємодії і співробітництва. Інтенсивний розвиток іншомовної освіти в останнє десятиріччя також зумовлюється ростом професійних та академічних обмінів» [2, с. 4]. Завдання, що постали перед шкільною іншомовною освітою, вимагають відповідного рівня педагогічної підготовки вчителів ІМ, які б забезпечили якість навчання цього предмета на усіх ступенях шкільної освіти. Проектом Ради Європи (РЄ) «Середня освіта для Європи» упроваджено компетентнісний підхід в освіті, що вимагає кардинального переосмислення методології навчання іноземних мов та педагогічної підготовки вчителів для їх викладання. Тому досвід європейських країн у модернізації педагогічної освіти для Європи викликає неослабний інтерес.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У низьці порівняльно-педагогічних досліджень з проблем розвитку освіти за рубежом у рамках глобалізаційних процесів вагоме місце належить Н. Абашкіній, Н.Бідюк, М. Євтуху, О. Матвієнко, А.Сбруєвій та іншим дослідникам. Важливе місце у дослідженні розвитку іншомовної освіти за кордоном та підготовці вчителів іноземних мов належить Л. Гульпі, О. Кузнецовій, З.Мальковій, В. Смелянській, М. Тадєєвій та ін. Вивченню плюрикультурного аспекту навчання ІМ присвячені праці Н.Борисенко, С.Ніколаєвої, О.Першукової, В.Редька та ін.

Формулювання мети статті. Мета статті полягає у тому, щоб виявити вплив процесів глобалізації та інтеграції на розвиток педагогічної підготовки вчителів ІМ у країнах ЄС в умовах мультилінгвізму.

Виклад основного матеріалу дослідження. Потужні геополітичні процеси, що відбувалися в Європі та світі наприкінці 80-х і на початку 90-х років минулого

століття, а саме: об'єднання Німеччини, розпад СРСР і Чехословаччини, зумовили стрімке зростання еміграції та необхідність володіння європейськими мовами, визначили нові вимоги до сучасної освіти. Ще в 1991 році було розпочато проект «Середня освіта для Європи», який поставив перед середньою школою завдання «забезпечити отримання молоддю знань, умінь і досвіду для життя в європейському багатомовному і багатокультурному просторі; готувати молодь до вищої освіти, сприяти мобільності робочих кадрів» [5, с. 111]. Адже Європа – це більше, ніж внутрішній ринок ЄС. Це насамперед об'єднання, яке ґрунтується на спільних духовних і культурних цінностях. Відтак, виділено три напрями розвитку політики ЄС:

- сприяння мовному різноманіттю (включаючи на рівні освіти) та заохочення вивчення менш уживаних мов;
- оволодіння громадянами Європи щонайменше 2 ІМ поряд із рідною;
- збільшення кількості ІМ, що вивчаються, та поліпшення якості навчання.

Враховуючи це, 2010 року РЄ висунула нове бачення розвитку освітніх систем, започаткувавши проект «Школи для XXI століття» [4, с. 9]. Багато країн-членів ЄС вже модернізували зміст освіти, здійснюючи перехід від комплексу статичних знань до набуття компетентностей. Водночас сучасний контекст модернізації змісту освіти передбачає оволодіння вчителями міжпредметними компетентностями, тобто тими, що дозволяють їм викладати у міжпредметному полі [7, с. 7]. Таким чином, було визначено основні компетенції сучасного вчителя: уміння ефективно використовувати інформаційно-комунікаційні технології, уміння передавати учням міжпредметні компетентності, здатність викладати в класах з різним соціальним і культурним походженням, готовність співпрацювати з колегами, батьками та ін [4, с. 9]. Для досягнення цих компетентностей РЄ пропонує проведення атестації педагогічних працівників, підвищення кваліфікації або стажування як на батьківщині, так і за кордоном.

В умовах швидкого розвитку інформаційних технологій та мобільності робочих кадрів, що розширюють межі міжкультурної взаємодії, змінилися і вимоги до змісту освіти та ключових компетентностей, які повинні отримати учні після закінчення навчання у загальноосвітній школі. Звичайно, такий швидкоплинний потік змін, що відбуваються в суспільстві, вимагає також тих компетентностей, які б забезпечили розвиток особистості та її здатність до навчання протягом життя, зокрема уміння спілкуватися іноземними мовами та знання про культурне надбання людства [7, с. 22]. З огляду на це педагогічна підготовка вчителів ІМ набуває нового виміру і змісту. У 2004 році комісією РЄ розроблено профіль вчителя іноземних мов (European Profile for Language Teachers) [3, с. 6], у якому розшифровано необхідні компетентності, якими повинен оволодіти учитель для професійної діяльності в умовах багатокультурного, багатомовного, високотехнічного та високотехнологічного суспільства, зокрема:

- знання методики навчання іноземних мов;
- підтримання і підвищення власного рівня іншомовної комунікативної компетентності;
- здатність налагоджувати та підтримувати контакти з навчальними закладами схожого типу за кордоном;
- уміння здійснювати інтегроване навчання іноземної мови та немовних предметів;

- обізнаність у використанні Європейського Мовного Портфоліо;
- уміння навчати в дусі розуміння мовного та культурного різноманіття, важливості навчання іноземних мов у школі та протягом життя [3, с. 6].

Встановлено, що в більшості європейських країн педагогічна освіта регулюється на загальнодержавному рівні, а підготовка вчителів іноземних мов не має окремої нормативно-регуляторної бази. Лише в Португалії, Швеції та Латвії існує необхідний перелік кредитів з кожного фахового предмета для студентів факультетів іноземних мов. Наприклад, у Нідерландах підготовка майбутніх вчителів здійснюється за двома напрямками: учитель основної школи (учні до 16 років) та учитель гімназії (учні від 16 до 18 років). В Австрії вчителів, які навчають дітей у початковій та основній школі, готують у педагогічних академіях (Pädagogische Akademien), де наголос робиться на практичній підготовці. Майбутні вчителі старшої школи проходять підготовку в університетах, де навчання носить більш академічний характер [1].

В усіх країнах для педагогічної роботи вимагається мати вищу освіту, яка за бакалаврською програмою може варіюватися від 3,5 до 4,5 років (Латвія, Нідерланди, Швеція), а за магістерською програмою – до 5 років (Португалія, Швеція). У Мальті, Португалії, Швеції, Турції та Об'єднаному Королівстві педагогічна підготовка може здійснюватися у формі 2-х річної післядипломної освіти після отримання ступеня бакалавра [7, с. 17]. У більшості країн підготовка вчителів для загальноосвітніх навчальних закладів є мультидисциплінарною або пакетно-модульною, тобто вчителі спеціалізуються до викладання усіх предметів навчального плану. Це пояснюється популярними довгий час в Європі ідеями дитиноцентризму (школа одного вчителя від 1 до 8 класу, шанобливе ставлення до дітей, відсутність надмірного навчального навантаження). Тому в Норвегії, Австрії, Швеції вчителі основної школи викладають іноземні мови поряд з іншими навчальними предметами. В інших країнах для цього залучають учителів іноземних мов. Зазначимо, що в останні роки спостерігається тенденція до звуження спеціалізації вчителів до суміжних дисциплін, у нашому випадку – до двох-трьох ІМ. Ця тенденція відповідає загальній тенденції модернізації змісту шкільної освіти у країнах ЄС, відповідно до чого в усіх освітніх системах відбувається включення в навчальні плани старших класів основної школи та старшої школи або гімназії двох-трьох ІМ [6, с. 115].

У Швеції, Німеччині, Франції, Італії, Румунії та Великій Британії професійній діяльності передують випробувальний період в школі, після завершення якого вчителі повинні представити звіт та скласти необхідні іспити з методики навчання, іноземної мови тощо. Вищі педагогічні навчальні заклади ЄС пропонують навчання 30 іноземними мовами. В усіх країнах забезпечується викладання англійської, німецької та французької мов. Друге місце за популярністю займає італійська, іспанська та російська мови. Декілька країн також пропонують навчання азійськими мовами. Наприклад, в Австрії, зважаючи на мультилінгвальну ситуацію, що склалася в країні внаслідок іміграційних процесів, педагогічна освіта пропонується хорватською, чеською, англійською, угорською, італійською, російською, іспанською, словацькою мовами. У Німеччині також пропонують викладання датською, польською, нідерландською мовами. У Швеції вивчають фінську, англійську, німецьку, іспанську, російську, італійську мови [7, с. 15]. Австрія, Болгарія, Чеська Республіка, Фінляндія і Франція пропонують найширший діапазон мов для викладання. Водночас такі країни, як Швеція, Франція та Австрія пропонують також викладання

- обізнаність у використанні Європейського Мовного Портфолію;
- уміння навчати в дусі розуміння мовного та культурного різноманіття, важливості навчання іноземних мов у школі та протягом життя [3, с. 6].

Встановлено, що в більшості європейських країн педагогічна освіта регулюється на загальнодержавному рівні, а підготовка вчителів іноземних мов не має окремої нормативно-регуляторної бази. Лише в Португалії, Швеції та Латвії існує необхідний перелік кредитів з кожного фахового предмета для студентів факультетів іноземних мов. Наприклад, у Нідерландах підготовка майбутніх вчителів здійснюється за двома напрямками: учитель основної школи (учні до 16 років) та учитель гімназії (учні від 16 до 18 років). В Австрії вчителів, які навчають дітей у початковій та основній школі, готують у педагогічних академіях (Pädagogische Akademien), де наголос робиться на практичній підготовці. Майбутні вчителі старшої школи проходять підготовку в університетах, де навчання носить більш академічний характер [1].

В усіх країнах для педагогічної роботи вимагається мати вищу освіту, яка за бакалаврською програмою може варіюватися від 3,5 до 4,5 років (Латвія, Нідерланди, Швеція), а за магістерською програмою – до 5 років (Португалія, Швеція). У Мальті, Португалії, Швеції, Турції та Об'єднаному Королівстві педагогічна підготовка може здійснюватися у формі 2-х річної післядипломної освіти після отримання ступеня бакалавра [7, с. 17]. У більшості країн підготовка вчителів для загальноосвітніх навчальних закладів є мультидисциплінарною або пакетно-модульною, тобто вчителі спеціалізуються до викладання усіх предметів навчального плану. Це пояснюється популярними довгий час в Європі ідеями дитиноцентризму (школа одного вчителя від 1 до 8 класу, шанобливе ставлення до дітей, відсутність надмірного навчального навантаження). Тому в Норвегії, Австрії, Швеції вчителі основної школи викладають іноземні мови поряд з іншими навчальними предметами. В інших країнах для цього залучають учителів іноземних мов. Зазначимо, що в останні роки спостерігається тенденція до звуження спеціалізації вчителів до суміжних дисциплін, у нашому випадку – до двох-трьох ІМ. Ця тенденція відповідає загальній тенденції модернізації змісту шкільної освіти у країнах ЄС, відповідно до чого в усіх освітніх системах відбувається включення в навчальні плани старших класів основної школи та старшої школи або гімназії двох-трьох ІМ [6, с. 115].

У Швеції, Німеччині, Франції, Італії, Румунії та Великій Британії професійній діяльності передують випробувальний період в школі, після завершення якого вчителі повинні представити звіт та скласти необхідні іспити з методики навчання, іноземної мови тощо. Вищі педагогічні навчальні заклади ЄС пропонують навчання 30 іноземними мовами. В усіх країнах забезпечується викладання англійської, німецької та французької мов. Друге місце за популярністю займає італійська, іспанська та російська мови. Декілька країн також пропонують навчання азійськими мовами. Наприклад, в Австрії, зважаючи на мультилінгвальну ситуацію, що склалася в країні внаслідок іміграційних процесів, педагогічна освіта пропонується хорватською, чеською, англійською, угорською, італійською, російською, іспанською, словацькою мовами. У Німеччині також пропонують викладання датською, польською, нідерландською мовами. У Швеції вивчають фінську, англійську, німецьку, іспанську, російську, італійську мови [7, с. 15]. Австрія, Болгарія, Чеська Республіка, Фінляндія і Франція пропонують найширший діапазон мов для викладання. Водночас такі країни, як Швеція, Франція та Австрія пропонують також викладання

маловживаних мов. Водночас попит на ці мови є невеликим, оскільки далеко не усі країни пропонують їх вивчення в системі шкільної освіти.

У таблиці 1. представлено кваліфікації, що надаються країнами Європи для викладання ІМ у загальноосвітніх навчальних закладах. Отже, щоб приступити до роботи, вчитель повинен мати сертифікат про бакалаврат або магістратуру, диплом учителя або викладача.

Таблиця 1

Кваліфікації вчителів іноземних мов для загальноосвітніх навчальних закладів у країнах ЄС

Кваліфікаційний рівень	Країни
Рівень бакалавра з іноземної мови та інших предметів, включаючи загальнопедагогічну підготовку (сертифікат)	Бельгія, Болгарія, Естонія, Угорщина, Ісландія, Латвія, Мальта, Швеція, Португалія, Польща, Нідерланди, Румунія
Рівень магістра з іноземної мови та інших предметів, включаючи загальнопедагогічну підготовку (переважно необхідний для викладання в старшій школі) (сертифікат)	Австрія, Чеська Республіка, Естонія, Фінляндія, Угорщина, Польща, Словачія
Дипломований вчитель	Австрія, Німеччина, Румунія
Викладач	Хорватія, Словенія

Необхідною умовою для студентів є вивчення двох предметів (іноземної мови та немовного предмета), хоча популярною, як вже зазначалося раніше, є комбінація двох і трьох ІМ. Така комбінація потребує подальшого розвитку, адже вона надає вчителям відчуття себе саме «вчителями іноземних мов», а не вчителями англійської, польської, німецької, угорської тощо [7, с. 21]. Водночас комбінація іноземної мови та немовних предметів також набуває популярності, адже відповідно до настанов РЄ для оптимізації міжпредметних зв'язків та підвищення рівня іншомовної комунікативної компетентності учнів широкого розповсюдження набуло в Швеції, Австрії, Данії, Нідерландах контекстно-мовне інтегроване навчання (CLIL), тобто навчання немовних предметів засобами іноземної мови. В Австрії у 1991 році Міністерство освіти запровадило проект «Англійська як робоча мова» (Englisch als Arbeitssprache), тобто англійська мова стала засобом для пояснень на всіх уроках та вдосконалювалася на уроках ІМ. У результаті вона стала засобом спілкування (Arbeitsmittel) у школі взагалі [1]. У Швеції завдяки широкому пропагуванню англійської мови як в освіті, так і в засобах масової інформації, виникла штучна форма білінгвізму стосовно цієї мови і нею уміють спілкуватися 89,0 % населення.

Необхідним складником змісту педагогічної підготовки вчителів ІМ є вивчення культури, історії та літератури країн, мови яких вивчаються. Водночас усі країни долучилися до запровадження Європейського виміру в освіті, що передбачає участь в програмах обміну студентами для підвищення їхньої мобільності, вивчення загальноєвропейських питань, розвиток міжнародних курсів, сприяння навчанню ІМ як необхідної передумови реалізації Європейського виміру в освіті [7, с. 28].

Висновки результатів дослідження. Підсумовуючи вищесказане, зазначимо, що подальший розвиток галузі навчання іноземних мов на усіх ступенях освіти безперечно усуне наявні культурні та мовні бар'єри для мобільності робочих кадрів, що є необхідною передумовою успішного функціонування в умовах мультилінгвізму, що виник у результаті інтеграційних процесів в Європі. Педагогічна освіта вчителя ІМ повинна враховувати цей чинник, оскільки міжкультурні та іншомовні комунікативні

компетентності надають громадянам більші можливості знайти роботу або навчатися за кордоном, інтегруватися в інше культурне середовище та долучитися до його розвитку, збагачуючи його культурною спадщиною рідного народу.

Перспективи подальших розвідок становить зміст плюрилінгвальної компетентності вчителя іноземних мов.

Література

1. Когут Н. М. Особливості підготовки вчителів іноземних мов початкової школи в Австрії [Електронний ресурс] / Н. М. Когут. – Режим доступу: <http://intellect-invest.org.ua/ukr/pedagog_editions_e-magazine_pedagogical_science_autors_kogut_nm/>.
2. Тадеєва М. І. Розвиток сучасної шкільної іншомовної освіти в країнах-членах Ради Європи: Монографія / М. І. Тадеєва. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2011. – С. 4–11.
3. Kelly M. European Profile for Language Teacher Education: A Frame of Reference / M. Kelly, M. Grenfell, R. Allan // Final Report: A Report to the European Commission Directorate general for education and Culture, September 2004. – P. 5–9.
4. Kelly M. The Training of Teachers of a Foreign language: Developments in Europe / M. Kelly and others. – COE : Main Report, 2002. – P. 8–12.
5. Schools for the 21st century: Commission Staff Working Paper [Electronic resource] – Brussels: Commission of the European Communities, 2007. – P. 11–12. – Mode of access: <http://www.ec.europa.eu/education/school21/consultdoc_en.pdf>.
6. Secondary Education in Europe: problems and prospects. – COE : Strasbourg, 1991. – P. 114–117.
7. Teacher Education Policy in Europe: mapping the landscape and looking to the future // TEPE 2nd annual conference materials. – University of Ljubljana, 2008. – P. 7–28.

Л. Г. МОВЧАН, канд. пед. наук, преподаватель

Винницький інститут економіки

Тернопольского национального экономического университета, МОН Украины

ул. Гонты 37, г. Винница, Украина

seawave2202@mail.ru

ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ ПОДГОТОВКА УЧИТЕЛЕЙ ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКОВ СТРАН ЕВРОПЕЙСКОГО СОЮЗА В УСЛОВИЯХ МУЛЬТИЛИНГВИЗМА

Аннотация. Установлено влияние процессов глобализации и интеграции на развитие педагогического образования учителей иностранных языков в странах ЕС. Определена сущность документов Совета Европы, в которых рассматривается содержание педагогической подготовки современного учителя иностранных языков, определены ключевые компетентности, пути их формирования. Выяснено, что необходимым компонентом содержания педагогической подготовки учителей иностранного языка есть изучение культуры, истории и литературы стран, язык которых изучается. Определены перспективы последующих исследований с проблемы.

Ключевые слова: учитель иностранных языков, мультилингвизм, компетентность, педагогическое образование, содержание педагогической подготовки.

L.H.MOVCHAN, PhD (pedagogical sciences), lecturer

Vinnitsya Institute of Economics of Ternopil National Economic University,

Ministry of Education and Science of Ukraine

37 Honty Str., Vinnitsya, Ukraine, seawave2202@mail.ru

PEDAGOGICAL TRAINING OF FOREIGN LANGUAGE TEACHERS IN EUROPEAN UNION COUNTRIES UNDER MULTILINGUALISM CONDITIONS

Abstract. The impact of globalization and integration process on the development of foreign language teachers' training in the countries of the EU has been considered. The documents of the European Council which concern the content of pedagogical education of foreign language teachers have been surveyed, the key competencies and the ways of their formation have been defined. It has been determined that the necessary component of pedagogical training of foreign language teachers is study of history, culture and literature of countries the languages of which are studied. Prospects of further research in the problem have been pointed out.

Globalization and integration processes and their impact on the development of pedagogical preparation of foreign teachers in the countries of the EU under multilingualism conditions have been discovered. Regulation of pedagogical education on all-state level in most European countries has been set. Further development of the branch of foreign languages teaching on all stages of education has been analyzed. Removing cultural and lingual barriers for working power mobility has been regarded. It has been defined that pedagogical education should take this factor into consideration as international and foreign communicative competencies give possibilities to citizens to find a job or study abroad, integrate into another cultural environment. Processes of wide extension of CLIL with the aim of inter-subject connections optimizing and foreign communicative competencies increasing have been observed. Interrelations between intensive development of foreign education and the number of professional and academic exchanges increase have been followed.

Keywords: foreign language teacher, multilingualism, competency, pedagogical education, content of pedagogical training.

Bibliography

1. Kohut N. M. Peculiarities of Primary School Foreign Language Teachers Training in Austria [Electronic resource] / N. M. Kohut. – Mode of access: <http://intellect-invest.org.ua/ukr/pedagog_editions_e-magazine_pedagogical_science_autors_kogut_nm/>.
2. Tadieieva M. I. The development of the modern school of foreign language education in the member states of the Council of Europe : Monograph / M. I. Tadieieva. – Ternopil : Navchalna knyha – Bohdan, 2011. – С. 4–11.
3. Kelly M. European Profile for Language Teacher Education: A Frame of Reference / M. Kelly, M. Grenfell, R. Allan // Final Report: A Report to the European Commission Directorate general for education and Culture, September 2004. – P. 5–9.
4. Kelly M. The Training of Teachers of a Foreign language: Developments in Europe / M. Kelly and others. – COE : Main Report, 2002. – P. 8–12.
5. Schools for the 21st century: Commission Staff Working Paper [Electronic resource] – Brussels: Commission of the European Communities, 2007. – P. 11–12. – Mode of access: <http://www.ec.europa.eu/education/school_21/consultdoc_en.pdf>.
6. Secondary Education in Europe: problems and prospects. – COE : Strasbourg, 1991. – P. 114–117.
7. Teacher Education Policy in Europe: mapping the landscape and looking to the future // TEPE 2nd annual conference materials. – University of Ljubljana, 2008. – P. 7–28.